

Үг зээлдэгчид

Мөнгө зээлдэгчид гэж урьд ч байсан. Одоо ч улам олширч байгаа билээ.

Мөнгө зээлдэгчдийг "бусдын мөнгийг түр аваад дараа нь өөрийнхөө мөнгийг бүр өгдөг" хүмүүс гэж ёжилдог. Харин орчин үед мөнгө биш "үг зээлдэгчид" буй боллоо.

Урьд ч огт байгаагүй юм биш. Дээр үед энэтхэг, түвд, нахиад, манж үг "зээлдэгчид" байсан. Гэхдээ хорьдугаар зуунд дорноос биш өрнөөс "үг зээлдэгчдийн" шинэ үе төрж гарлаа.

...Хүмүүс мөнгөгүйдэхдээ бусдаас мөнгө зээлддэг. Тэгвэл манай өнөөгийн "үг зээлдэгчид" үггүйдсэндээ биш үндэсний хэлээ дутуу дулимаг сурсандаа, мөн гадаад үгийг орчуулах тэнхээ дутсандаа, зарим нь захиргаадалтаар бас залхуурч "бэлэнчлэх" саармаг зандаа хөтлөгдөж гадаад үгийг "зээлдэцгээж" түүнээ хүчээр хүмүүсийн аманд "чихэж" ном, хэвлэл ялангуяа албан бичгүүдэд "шигтгэж" өгдөг нь бүүр "өвчин" болон хувираад байна.

Өнгөрсөн зууны гучаад болон дөчөөд оны албан хаагчид, бас Орос сургагч нарын дур зоргоороо "зээлдсэн", "зээлдүүлсэн" зарим үгийг жагсаагаад харцгаая! Кино, театр, клуб, танец, пионер, лекц, билет, танк, концерт, гранат, фабрик, черниль, хор, колбаса, феодал, артель, комуна, генерал, арми, градус, партизан, чөрт гэхчилэн олон үг "зээлдсэн" юм.

Зээлмэл үгүүдийг нь олон түмэн өөрсдийн хэлний журамд захирагдан "ка" гэхийг "ха" болгон хино, хлуб, халбаса, хомоон, хоор, гэхчилэн дуудаж хэвшээд "нойль", "чоорт", "өшөө", "ий" гэдгийг бол бараг хэвээр нь авч хүүхдүүдээ багш нь "нойлын ногоон тэг" гэж, ахмадууд нь "чөтгөр" гэдгийг "чоорт" еше гэдгийг "өшөө" болгон дуудаж бараг л үг болгоны дагуул болгочихсон билээ. Ер нь "ка" үсэг дээр толь бичигт (А.Лувсандэндэвийн 1957) 102 үг байгаа нь нэг ч монгол үггүй цөм гадаад үг ажээ.

Хөдөөний ардуудтай хотын нэгэн дарга уулзаж яриа хийгээд явсны дараа нэгэн өвгөн

-Үгүй, энэ дарга байсхийгээд "ий" гээд ярих юм. Юунаас айдаг хэрэг вэ? Бас үе үе л "өшөө" гээд л байх юм. Юунд өшөө санадаг хүн юм бол гэж гайхан ярьсан гэдэг. Уул нь тэр дарга "и" гэдэг орос хэлний холбоос авиаг л "ий" гээд сул хэллэг мөн "бас" (ахиад) гэдэг утгатай "еше" гэдэг орос үгийг давтан давтан хэлээд сурчихсан хүн байжээ. \ Л.Түдэв \

**1. Үг, мөнгө гэсэн хоёр үгийг эсрэг утгаар хэрэглэсэн өгүүлбэрийг олоорой. \ 4 оноо **

.....

.....

.....

.....

**2. Үгсийг утгатай нь зөв харгалзуул. \ 4 оноо **

1. Сартваахь А. Турж үхсэн малын арьс
2. Цар Б. Зам заагч, удирдагч, жолоодогч, тэргүүн

3.Богтос В. Төмөрлөг зүйлээр хийсэн дэлбэгэр том амсартай ялтгар том таваг

4.Турсага Г.Шилбэ, бугалга хоёрын хоорондох чөмөг яс

3. “Орос сургагч нарын дур зоргоороо “зээлдсэн”, “зээлдүүлсэн” зарим үгийг жагсаагаад харцгаая!” гэсэн өгүүлбэрийн тодруулсан үгийг утгат хэсгээр задлаарай. \ 4 оноо \

4. Хандлага+ын гэдэгтэй ижил дүрмээр бичигдэх үг 2-ыг бичээрэй.\ 2оноо \

5. Цэвэр+л зөв залгаж дүрмийг тайлбарлаарай.\ 2 оноо \

6. Зохиолын гол санааг тайлбарлаарай. \ 5 оноо \

Зохиол	Гол санаа
1.Махабхарата	
2. Альфонс Доде “ Сүүлчийн хичээл”өгүүлэг	
3. А.П.Чехов “Хамелеон”өгүүлэг	
4.Софлкл “Эдип хаан” эмгэнэлт жүжиг	
5.О.Д.Бальзак “ Эцэг Горио”	

7. Тодорхойлолтыг гүйцээгээрэй. \ 2 оноо \

Гол баатрууд нь хүний ер бусын сайхан чанар нэвт шингээсэн, эрхэм дээд хүсэл эрмэлзэлтэй, нийгмийн муу юм бүхний эсрэг, хүний аз жаргалын төлөө тэмцэх зоригтой хүмүүс байх агаад ихэнхдээ амь эрсдэж төгсдөг зохиолыг зохиол гэнэ.

8. А.П. Чеховын “Хамелеон” өгүүллэгээр ёс суртхууны ямар асуудлыг хөндсөн бэ?

9. Галигласан өгүүлбэрийг монгол бичигт хөрвүүлээрэй. \ 5 оноо \

Алта шиг гилулзажу йабу

Мөнгү шиг мөнгхэрэжү йабу

Арбан табун-у сара шиг гэийгүлжү йабу

Эх хэлээ эвдэхгүй юм сан

Монгол хэлээ мэдэж, ёс заншлаа нөмрөөгүй байж “гадны цуваар” гангарах хүмүүс олон болжээ. Одоо цагт үндэснийхээ бичгээр нэрээ ч бичиж үл чадах атлаа “эрлийз” хэлээр хэн хүнгүй л ярих болж. Гадаад үгийг монгол хөрсөнд буулган “ нутагшуулахын” оронд шууд л шүүрэн “ гангарах” хандлага газар авчээ.

Зөвхөн харь үг манай хэл соёлд яаж нөлөөлж байгааг авч үзье. Мэдээж үгийн санг бохирдуулж, монгол сэтгэлгээг үгүйсгэж байгааг хэлэх ч юм биш. Үүний гол шалтгаан нь зарим хүмүүс өрөөлийн хэлээр ярьж байгаагаа ч мэддэггүй. “Өшөө чанга” хэмээн орилох дуучин, “Өшөө ямар асуудал байна?” хэмээн асуух сэтгүүлч цөөнгүй байна. Гэтэл оронд нь хэрэглэх “ өөр, ондоо, бас, дахиад, улам бүр” гэх мэт хорь гаруй үг хэллэг монгол хэлэнд маань байх юм.

Сүүлийн үед “ худалдан авалт хийх” “ өвдөлт өгөх” “хөрс хуулалт хийх” гэх мэтээр ярих нь хэвийн зүйл мэт болж , улам бүр гаарсаар байгаа нь тун эмзэглэмээр. Гэтэл “ худалдаж авах, өвдөх, хөрс хуулах” гэхийг ийнхүү нэршүүлж, хэрэглэж байгаа гажуудал гэж үзэхээс өөр аргагүй. Академич Ш.Лувсанвандан “ үйл үг бол эх хэлний манаач юм” хэмээн онцолсон байдаг. Үүний балгаар хэтдээ бид “ Би хоол идэлт хийгээд цадалт авлаа” , “Өвдөлт өгсөн үед эм уулт хийгээрэй” гэж орчуулгийн “ модон хэлээр” ярьж бичдэг болбол яана аа. Энэ аюул биш гэж үү. Олон улсад хэрэглэдэг нийтлэг хэрэглэдэг компьютер, машин, кино, гэх мэт үгсийг орчуулаггүй шууд авч хэрэглэж болох ч үүний далбаан доор өөрийн хэлээ “ үхрийн элэг” болгох учиргүй ээ бид.

...Эх хэлийг минь чимээгүйхэн “хэмлэж” буй энэ асуудлын гарц нь бидний хэлэх үг, хэрэгжүүлэх үйлдлээс шалтгаална. Мэдээж иргэн бүрийн эх орноо, үндэсний оршихуйгаа гэх сэтгэл зүтгэлтэй байхаас гадна өөрсдийн үүх түүхээ эргэн нэг харж, монгол үнэрийг хайж, уламжлалт сэтгэлгээгээ эрхэмлэн ярих нь нэн чухал. Хэдийгээр харийн соёл бидэн рүү хүчтэй давалгаалж байгаа ч түүнээс урьтаж эх хэл, бичгээ дархлаажуулах нь бидний чин сэтгэлийн дуудлага эрмэлзэл байх учиртай.

\ Оюутан Д. Ганзориг \

1.Эхийн гол санааг илэрхийлсэн түлхүүр өгүүлбэрийг бичээрэй. \ 4 оноо**2. Үгсийг утгатай нь зөв харгалзуул. \ 4 оноо **

1. Сартваахь	А. Турж үхсэн малын арьс
2. Цар	Б. Зам заагч, удирдагч, жолоодогч, тэргүүн
3. Богтос	В. Төмөрлөг зүйлээр хийсэн дэлбэгэр том амсартай ялтгар том таваг
4. Турсага	Г. Шилбэ, бугалга хоёрын хоорондох чөмөг яс

3. “Малчдынхаа” үгийг утгат хэсгээр зөв задлаарай. \ 4 оноо \

4. Хандлага+ын гэдэгтэй ижил дүрмээр бичигдэх үг 2-ыг бичээрэй. \ 2оноо \

5. Цэвэр+л зөв залгаж дүрмийг тайлбарлаарай. \ 2 оноо \

6. Зохиолын гол санааг тайлбарлаарай. \ 5 оноо \

Зохиол	Гол санаа
1. Махабхарата	
2. Альфонс Доде “ Сүүлчийн хичээл” өгүүллэг	
3. А.П.Чехов “Хамелеон” өгүүллэг	
4. Софкл “Эдип хаан” эмгэнэлт жүжиг	
5. О.Д.Бальзак “ Эцэг Горио”	

7. Тодорхойлолтыг гүйцээгээрэй. \ 2 оноо \

Гол баатрууд нь хүний ер бусын сайхан чанар нэвт шингээсэн, эрхэм дээд хүсэл эрмэлзэлтэй, нийгмийн муу юм бүхний эсрэг, хүний аз жаргалын төлөө тэмцэх зоригтой хүмүүс байх агаад ихэнхдээ амь эрсдэж төгсдөг зохиолыг зохиол гэнэ.

8. А.П. Чеховын “Хамелеон” өгүүллэгээр ёс суртхууны ямар асуудлыг хөндсөн бэ?

9. Галигласан өгүүлбэрийг монгол бичигт хөрвүүлээрэй. \ 5 оноо \

Алта шиг гилулзажу йабу
Мөнгү шиг мөнгхэрэжү йабу

Арбан табун-у сара шиг гэийгүлжү йабу
Атар газар-ун цэцэг шиг гангхужу йабу

